

Problem katoličke štampe:

Teorija i praksa.

AKO je štampa uistinu neobično važna za oblikovanje (formiranje) cijeloga života, to bismo očekivali, da se katolicizam po svim pa čak i misijskim zemljama napinje iz petih žila, kako bi baš na tom području stvorio štogod potpuno; da ovo prvorazredno sredstvo modernoga apostolata uzme u službu Božjega kraljevstva. To je čudnije, da u većini zemalja nije tako, što teorijski i sve crkvene vlasti energički ističu važnost toga zadatka.

Ako izuzmemo Holandiju, ne mogu se katolici uopće ni u kojoj zemlji na svijetu pohvaliti sa zaista dovoljnom svojom štampom. Čak i u Belgiji i Njemačkoj zaostaje počesto upravo upadno katolička štampa za protivničkom i neutralnom i kvalitativno i kvantitativno. A onda ima cijelih katoličkih zemalja — Italija, Portugalska, Meksiko, južnoameričke države —, koje su bez ikakve katoličke štampe, što bi imala kakovo veće značenje. A na sistematsko osvajanje nekatoličkih zemalja katoličkom štampom jedva se usuđujemo i misliti. Po pojedinim misijama ima nekoliko ponajviše vrlo primitivnih tiskara i nešto štampe, ali to nije nikako dosta, a napose je manje negoli u protestanata. Gdje je uzrok tih propusta, te velike razlike između onoga, što se priznaje bezuvjetno potrebitim, i onoga, što se uistinu izvodi? Odatle toliki nerazmjer između teorije i prakse na tom području?

Poteškoće i prednosti katoličke štampe«

Ta upadna činjenica ima svojih bližih i svojih dubljih razloga.

Prve sačinjavaju opće poteškoće katoličke štampe: nejednakost oružja kod nas i kod protivnika.

Ono, što je kod njih glavni manjak: površnost, svjetski duh, želja za uživanjem, moralna nevezanost, mamonski kult, interes, ugađanje nagonima i strastima, to je kod nas već apriori isključeno. Isto je tako nemoguć put za nas onakova interesna povezanost s plutokracijom, koja ondje donosi finansijske prednosti. Osim toga smo mi ponajviše početnicima, koji podnipošto nemaju svoje škole, onih veza s literarnim svijetom itd., što ih imaju naši protivnici, a pogotovu nemamo za sobom onih masa, što su ih protivnici povezali za se i pokvarili im osjećaje prema svojem ukusu. Zatim se traži za rješenje našega pitanja neobično mnogo stručne spreme kako za idejnoredakcijski tako i za trgovačko-organizacijski dio: stručnjaci za uredništvo, za publicistiku, za beletristiku, za narodno gospodarstvo, za vijesti, za ilustracije, za materijalnu upravu, za propagandu, za oglase, za tiskaru, za

cijeli niz drugih stvari. Odakle da ih stvorimo, i tko će ih plaćati? -Za štampu valja imati novaca, mnogo novaca: za uređaj i osoblje, tiskaru, papir, reklamu, sabiranje vijesti, telegrame, slike, honorare itd. Sve to guta upravo strašne sume, koje se istom poslije nekoga vremena i samo kraj dobre uprave rentiraju. A tako bi se dale još dalje izbrajati poteškoće. Stoga mnogi pitaju u strahu: nije li naša bitka štampom već unaprijed izgubljena? Nismo li mi već samom prirodom stvari osuđeni na to, da na rečenom području postignemo tek neke djelomične uspjehe? Mnogi neuspjesi dovedu lako do defetizma: štampa da nije za nas, tu da nema smisla ikakovo napinjanje.

Protiv ovakova držanja moramo ponajprije upozoriti na to, -da nema ni govora o nemogućem zadatku tamo, gdje se radi o čuvanju Kristova kraljevstva i za to potrebnom sredstvu. Kristovo je kraljevstvo za sva vremena i za sve prilike. Zadaća, koje bi bile potrebne za Božje kraljevstvo i ujedno nemoguće, uopće ne može biti. Samo treba naći pravi put k rješenju.

Pa onda: smijemo li tvrditi, da smo već zbilja sve učinili i pokušali i to kako treba, što je važno za naše pitanje? Da napravimo samo malu poredbu! Da nemamo za odgoju svećenika i učitelja cijeli učevni i odgojni aparat s toliko i toliko sjemeništa i sjemenišnih profesora, s tolikim iskustvom, s tolikom brigom i pedagozijskom vještinom; da nema neprestanoga nadzora ni tih prokušanih sredstava i metoda za unapređivanje i održavanje novih i starih sila, poslatih u život, u pravoj revnosti i ispravnom načinu rada; da nema po svim mjestima već gotovih crkava i škola i cijelih aparata kao okvira i jamstva sistematskog rada, bila bi naša pastva i naša škola isto tako primitivna kao i cijela metodika naše izvancrkvene propagande, Gdje se dandanas katolički publiciste i novinari sistematski, onako otprilike kao budući svećenici ili učitelji po sjemeništima, duševno, duhovno i tehnički školaju za svoje zvanje? Tko se kod nas brine za odgoju trgovačkih i tehničkih voda naših tiskara, za stručnjake u propagandi naših tiskovina, u izvješćivanju? Tko daje jasan cilj i složno nastojanje u našoj literaturi i štampi? Tko uklanja očigledne zloupotrebe, tko sprječava, da još jučer cvjetna poduzeća katolička ne padnu u ruke neiskusnih, nesposobnih i nezauzetih ljudi? Kad bismo isto toliko činili za literaturu, za štampu, za kino, za radnički pokret, za izobrazbu katoličkih propagatora kao za druge isto tako svete i važne svrhe; da imamo i na tim područjima onoliko vojsku teoretika i praktika kao na već spomenutim, tad bismo i tu mogli pokazivati već na posve drukčije uspjehe. Ali, dokle god ovo najteže polje obrađujemo uglavnom metodom nemetode, nemamo ni pravo već unaprijed govoriti o unutrašnjoj nemogućnosti i uzaludnosti, a pogotovu ne poređivati s drugim radnim područjima.

Svi pak prigovori, što se obično iznose kao dokaz, da je nemoguće riješiti pitanje štampe, dokazuju samo to, da se radi o

PROBLEM KATOLIČKE ŠTAMPE

silno teškom, ali nipošto o nemogućem zadatku. Utopija bi bila. misliti, da se položaj dade bilo kakovom organizacijskom vještinom promijeniti od danas do sutra. Ne! Stajat će silnog zalaganja; razuma i volje, golema posla, da mognemo govoriti o potpunim uspjesima. Poteškoće se moraju tek pomalo razumno, energički i ustrajno svladavati. Ako naši protivnici imaju jedne prednosti», to imamo mi drugih. Mi imamo cijelu istinu, cijelo spasenje, cve pravo i sve prave vrijednosti na svojoj strani. Istina, plemenitost i poštenje, ljepota vjere, silno privlače ljude, ako ih pravo privlačljivo prikazemo, a ne samo neistina i nemoral. Ako kod nas nema egoističkih probitaka kao poluga pri našem poslu, ima zato; obilne naknade u ljubavi za Krista, za narod i za duše. Ako nemamo veza s plutokracijom, ako u nas nema zlatne rijeke, što« na protivničkoj strani odatle teče, a ono se mi možemo ne idući za dobitkom jeftinim cijenama svojih publikacija \$ mirne duše \$ njima natjecati. Divno jedinstvo crkveno po svim zemljama, suvislost (zaokruženost) i savršenost crkvene misli, bogatstvo i različnost crkvene povijesti i crkvenoga socijalnog programa — danas napose tako aktualno! — daju nam takovih mogućnosti, kakovih nema ni jedan drugi nazor o svijetu, Naša vjera, naš vjerski život, blago katoličke istine pribavljaju nam, samo ako ih pravo upotrijebimo, takovih duhovnih energija, s kojima se nikakova lakomost i ne znam kakovi egoistički motivi ne mogu mjeriti, a kamo li ih nadmašiti. Talenata i unutrašnje kulture, Bog« hvala, ima u nas dosta. Čemu dakle da budemo zadovoljni s neradom, s kukavičkim defetizmom ili s polutanskim pokušajem; premaleni zahtjeva?

Treba novca, ali još više ljudi! — Svojstva katoličkog novinara,.

Želimo li uistinu riješiti pitanje katoličke štampe, tad moramo prije svega naći odnosno odgojiti za katoličku štampu sposobne, pouzdane, gorljive i spretne ljude. I to ne dvojicu ili trojicu samo nego mnogo njih, da se svi zadaci oko katoličke; štampe mognu povjeriti sposobnim silama. Između mnogih će se onda naći i nekoliko osobito sposobnih glava, koje će tada zauzeti prva mjesta.

Katkad se zna tvrditi, da je rješenje pitanja katoličke štampe samo novčani problem, To je sudbonosna zabluda. Za rad štampom treba bez sumnje mnogo novaca, treba uređaja i poduzeća. Ali sve to skupa ne vrijedi ništa, i brzo mu je kraj, ako nema podesnih ljudi. Ljudi, koji su prije svega religiozno izgrađeni i pouzdana značaja, ali onda i daroviti, svestrano obrazovani, kod; kuće u svojoj struci, puni apostolskoga žara i spremni sve žrtvovati za to, da se katolička štampa zaista obnovi. Bez takovih; ljudi ne ćemo ništa postići, i, ako je s katoličkom štampom česta tako žalosno, tad je tomu prvi razlog nedostatak takovih ljudi. Čovjek neustaljena uvjerenja ne će nikada odlučno i kako treba-

zastupati katoličke stvari, baš kao što će i poluobrazovani katolički pisci više škoditi negoli koristiti dobroj stvari.

Ali stvoriti katoličke novinare puno je težom zadaćom, nego što bi čovjek u prvi mah i mislio. Jer za potpuna katoličkog novinara više se toga traži. On treba ponajprije da je pravi pisac, koji zna lako i privlačljivo, jasno i zavodljivo pisati. Uvijek znati, što će čitača zanimati i u kojem obliku, što može podnijeti, a čega opet ne podnosi. Znati povaditi iz cijeloga kompleksa pitanja, iz cijeloga klupka događaja i dogodovština, iz cijele debele knjige ono, što treba upotrijebiti, da se napravi zanimljiv članak istaknuvši i upotrijebivši sve, što je u njima zanimljivo, a izostavivši ono, što je manje upotrebljivo. To je posebno umijeće, kojemu se valja naučiti. To je slično kao i kod propovijedi: jedan propovijeda dosadno, uspavljuje ili čak odbija, mogu ga slušati samo najpobožniji; drugi naprotiv povuče za sobom i svojem naziranju daleke, gane, osvaja, uvjerava. Jedan se dojmlje kao kakav suhi, svijetu tuđi učenjak ili možda čak ograničen čovjek, a drugi imponira, daje oćutjeti svoju nadmoć. Tako je i s katoličkim piscem. Može on biti najbolji i najučeniji čovjek pa ipak odbijati čitače, može kraj najveće obrazovanosti postati smiješnim. Ali vještina pisanja nije dosta. Pravi publicista može biti samo čovjek uvelike i svestrano obrazovan. Tisuću pitanja iskrsava, a on treba da se prema njima orijentira, pitanja, za koja mu treba opsežno znanje s cijeloga niza područja, ako ih želi pravo prosuditi i prikazati. Osim velike i svestrane obrazovanosti treba mu i duboka katolička kultura i duboko katoličko uvjerenje. Može tkogod biti dobar i obrazovan pisac i dobar katolik pa još ipak ne biti katolički publicista. Treba osobito in catholicis posebno biti kod kuće, treba kod svakoga pitanja znati, što je od katoličkoga dobra u vezi s ovim ili s onim događajem, s ovim ili s onim imenom, zemljom, mjestom, izjavom, običajem itd., pa onda kako valja najuspješnije suzbijati ovaj ili onaj prigovor, navalu, sumlju itd. Tada se istom služi uspješno katoličkoj stvari.

Ne može zaista biti na diku katoličkim novinarima, ako na pr. ne znaju pravo razlikovati niti pojedinih crkvenih institucija (redova), ako im nisu poznati ni javni radnici u katoličkom taboru itd. I nije s naše strane svejedno, da li katolički publicista, koji orijentira u pitanju, što je uzbunilo javnost i dalo možda povoda navaljivati na Crkvu, zna tek jednu ili drugu stvar, koja zavrjeđuje da se istakne, drugim riječima: da li promaši stvar ili grabeci iz punine svestrano je i sjajno osvijetli. Nije svejedno, kad treba izložiti koju katoličku tezu, da li se to čini dosadno, mrtvo, bez svijetla i topline ili tako, da se i otuđeno Crkvi zahvati utjecajem crkvene istine. Ali za to se hoće mnogi i mnogi sat, velika načitanost, vježbanje u dostojnom prikazivanju katoličke istine tje živa želja ne propustiti ni jedne zgođe, nijednoga dopuštenog oružja, nijedne misli, kad se radi o tome, da se katoličko gledište pobjednički brani. Samo tako ćemo dobiti prvorazredne katoličke

PROBLEM KATOLIČKE ŠTAMPE

Trjblciste, pa, jer je to teška stvar, zato i jesu rijetki takovi publiciste.

Nego isto je tako važno spojiti talenat, stručnu obrazovanost i apostolsku svijest kod tehničkih voda naših literarnih poduzeća. Kako li često ta poduzeća baš stoga ne uspijevaju, što im je tehničko vodstvo nedovoljno, zaostalo ili bez duha, ili što je u njemu zaposlenima ipak najprije stalo do vlastita obogaćenja, do mirna, sigurna namještenja ili do udobnosti! Zašto su tehnički upravitelji na protivničkoj strani ponajviše mnogo poduzetniji, spretniji, može se upravo reći: savjesniji negoli kod nas? Zar tomu nema lijeka?

Ima dakako i slučajeva, da srećne prilike same razviju velike katoličke pisce (ili nakladnike), koji znaju čak doći iz protivničkoga tabora (Gorres, Veuillot, Chesterton, Papini), ali se u takovu čistu sreću ne možemo pouzdavati.

Više sistema, više organizacije!

Tako nas eto do jedne nove rane, do dubljega razloga, zašto smo u štampi tako nespomoženi. Taj bismo razlog nazvali predanje na milost i nemilost, bezkućnost katoličke štampe. Jednostavno nema nikoga, tko bi reformu i ojačanje sve naše štampe smatrao svojim zadatkom i pobrinuo se napose za one osnove i uvjete ojačanja, kojih pojedina katolička štamparska poduzeća sama za se ne mogu ispuniti.

IJ tome je naime velika razlika između liberalne i katoličke štampe, da liberalna takoreći sama po sebi napreduje t. j. dižu je gospodarski i materijalni interesi, koji su joj u zaleđu, dok katolička može da cvate tek onda, ako se pravo organizira i vodi zbog idealnih razloga. Tako to ide na cijeloj bojnoj liniji između Crkve i sila ovoga svijeta: ove odnose svoje pobjede podstrekivane prirodnim nagonima i interesima, dok Crkva mora neprestano da nadomješta to, što kod njih prirodna sklonost sama po sebi daje, razvijajući duševne sile i natprirodne motive. Ta nam istina već sama tumači, kako to, da mi u štampi zaostajemo: mi ne razvijamo ni izdaleka onih sila, onih napora, koji bi bili potrebni, i koje običajemo upotrijebiti na drugim područjima. Najbolje sile i najjači naponi katolicizma odu na druge zadaće i druge svrhe, a za štampu i izvanckvenu propagandu ostaje često tek vrlo neznatan dio sila i pažnje; štoviše: često je štampa posve izvan dohvata zanimanja kod odlučnih faktora. S nešto tek usput obavljena posla ne da se tu ništa opraviti. Imamo mi doduše tiskovnih udruženja za promicanje katoličkih interesa kod štampe, imamo i pojedinih izvrsno a svu silu srednje vođenih tiskovnih poduzeća, imamo i udruženja katoličkih novinara, kojima je zadaća imati otvoreno oko osobito za društveni položaj i materijalne probitke naših novinara: čak je jednom došlo i do internacijskoga kongresa katoličkih novinara. Ali još uvijek nemamo nikakove uredbe veli-

koga stila, organizacije, koja bi bila dužna držati na oku sve nevolje i manjke i potrebe katoličke štampe te se pobrinuti da se odstrane što uspješnijim sredstvima.

Tko danas ima prijedlog sve katoličke štampe i njezina rada? Tko pokazuje pogreške i nedostatke i brine se za to, te se poprave? Tko za vjersku i kulturnu izobrazbu te za očeličenje mladih katoličkih (pisaca? Tko za internacijsko (izvješćivanje? Za istotako organizirano posredovanje oglasa? Za opskrbljivanje naših organa izvrsnim člancima, novelama, romanima? Tko vodi brigu o tom, kako da se harmonijski povežu nastojanja oko katoličke štampe po pojedinim zemljama i po cijelom svijetu? Tko organizira križarsku vojnu štampe kao potporu naših misijskih postaja u poganskim zemljama ili barem po evropskom, nekatoličkom svijetu?

Je li to možda neposredni zadatak hijerarhije i klera? Ta hijerarhija se nikako ne može baviti osnivanjem novina i tiskara; ona i kler ima i previše posla s izravnom pastvom i s pravim crkvenim životom. Hijerarhija ima posvuda da daje smjernice i da vodi nadzor, ali si ne smije natovariti zadaća, koje su po sebi ne-crkvene i nose sa sobom mnogo svjetovne odgovornosti. Nije pravo rješenje našega pitanja, kad na pr. svećenici izdaju novine ili se pače i misijonari rastepu uredničkim poslovima, za koje obično nemaju ni sposobnosti. Svećenici treba da od vremena do vremena dadu po koji napose vjerski i apologetski prinos, ali za pravu djelatnost oko katoličke publicistike treba da se dragovoljno zauzme gorljivost nehijerarhijskih sila prema osnovnoj misli svake »*actio catholica*«: dragovoljna služba svjetovnjaka širenju i učvršćivanju kraljevstva Kristova na zemlji. Ali tu bi službu valjalo dobro organizirati, da se solidno i temeljito radi.

Možda ovako?

Prema tomu bi bila prva potreba stvoriti organizaciju od nekoliko zbilja darovitih, iskusnih, za apostolat štampom oduševljenih ljudi, koji smatraju svojom zadaćom metodički rješavati cijelo pitanje štampe, ukoliko je to moguće, i to svakiput onoliko, koliko je to moguće. Ti bi se ljudi onda mogli redovito sastajati, trijezno prosuđivati položaj i potrebe štampe u svojoj zemlji, svakiput utvrditi, što je podesno u danim prilikama za jedinstveni radni plan velikoga stila, pa onda to žilavo korak za korakom provoditi. Kad bi se po svim važnim središtima štampe stvorili vjenčičići takovih ljudi, koji bi se nesebično i pametno zauzimali iz čisto apostolskih motiva za redakcijsko i gospodarsko, kvantitativno i kvalitativno jačanje naše štampe; koji bi nastojali ličnim utjecajem ukloniti pogreške i zloupotrebe te osigurati temelj i preduvjete prave reforme u štampi (kaošto su novinarska izobrazba, organizacija izvještaja itd.), aii bi pri tom složno radili, tad bismo time bili već korak dalje u zdravom i cvjetnom razvitku.

PROBLEM KATOLIČKE ŠTAMPE

Pa, kad bi onda pošlo za rukom, takove pojedinačke vjenčiće ili saveze povezati među se po pojedinim zemljama, pače kasnije udružiti u internacijsku četvu kulturnih radnika, tad bi to bio bez sumlje blagoslovni početak za dalekosežnu i utjecajnu reformu katoličke štampe. Neprestani saobraćaj s teozima i s hijerarhijom (svaki vjenčić treba da ima svojega duhovnika) jamčio bi za crkvenu orijentaciju pojedinih akcija.

Dakako da bi takova organizacija morala biti posve zatvorena intimnim krugom već zbog same stvari, a onda i stoga, da ne bude neprilika s pojedinačkim interesima posve lične prirode. Ne smijemo je zamišljati možda kao neku službenu središnjicu, koja će imati bilo kakove vlasti nad pojedinim tiskovnim poduzećima, što već postoje. Takovo što bi ova najodlučnije odklonila, a uostalom i sama centralizacija, kolikogod ona provedljiva i korisna i bila, ne bi bila na korist dobre stvari. Slobodno natjecanje i vlastita inicijativa je i tu, i tu baš napose, bezuvjetno potrebna.

Tkogod poznaje noviju povijest, zna jako dobro, kakovim su prevratima, kakovim su velikim uspjehom rodili takovi čedni počeci, klubovi, savezi, vjenčići za studij, akcijska žarišta. Kod takovih organizacija statuti su i forme sporedno; glavno su ljudi. To mora biti čeljad, koja lako ne gubi srčanosti te se ne skriva odmah za »To je nemoguće!«, čeljad, koja je naučila tražiti rješenje i za teška pitanja te odvažno i razborito ići na posao. To moraju biti ljudi, za koje sumnja ne postoji, kojima je katolička stvar uzvišena nad sve lične koristi, svako strančarstvo i svaki ljudski obzir. I treba da budu po mogućnosti sami publiciste ili barem da se u štampu dobro razumiju, premda se ne ide toliko za tim, da pojedinci neposredno rade u štampi, nego za tim, da se ova organizira i reformira. Ali uspije li njima jednoga lijepog dana dobiti u svoje ruke upravu kakova katoličkoga glasila ili poduzeća iz ruku slabunjavih oportunisti, pospanih i nesposobnih »katolika-trgovaca«, ili predobiti ravnatelje takovih glasila i poduzeća za svoje ciljeve i za svoja načela, tad se moraju obvezati, da će sav svoj utjecaj upotrijebiti zato, te uistinu dođe do reforme, u kojoj se složio njihov vjenčić.

Sigurno je, da bi takovi vjenčići našli za se veliko radno područje; pitanje je samo, da li bi se odmah našlo ljudi, koji bi bili sposobni stupiti na čelo takove akcije. Tu valja polako i korakom naprijed te radije čekati negoli prepustiti stvar nepozvanim rukama. Ali pode li se polako i solidno na posao, uspjeh je siguran, a stečeno iskustvo bi u bližoj ili daljoj budućnosti pokazalo, kako bi se ta akcija za katoličku štampu dalje mogla izgrađivati na slavu Božju i na spasenje duša.

"A. Bangha Đ. I.